

Macrofaunanieuwsmail 17

OPROEP WAARNEMINGEN Cryptochironomus poppen en exuviae De Cryptochironomustabel is in het stadium van afronding, begin volgend jaar wordt de tabel door RIZA uitgegeven. Ter completering worden verspreidingskaartjes van waarnemingen in den lande gemaakt. Bij dezen de vraag aan ieder die ooit poppen of exuviae heeft (laten) determineren: graag waarnemingen van Cryptochironomus soorten met vindplaats, Amersfoort Coördinaat en datum. doormailen aan Henk Vallenduuk. vallenduuk.hydrobio@tip.nl Tip: met de functie zoeken in je verkenner kun je alle bestanden weer laten geven waarin het woord Cryptochironomus voorkomt, dit vergemakkelijkt de zoekactie!

Details aan chironomiden bekijken

In het verleden heb ik vaak gehoord dat bij het determineren de larven op een object-glaasje gelegd worden en daarbovenop weer een object-glaasje. Dan even (goed) aandrukken, zodat alles mooi vlak ligt en de kopdelen goed bekeken kunnen worden.

Onlangs kreeg ik weer een larve, die op deze manier bekeken was. Inderdaad gaat het bekijken van details aan de larve goed, maar daar is dan alles mee gezegd.

De larve is dan dusdanig geplet dat de kopvorm veranderd is en dat de larve niet meer van opzij of in een andere positie te bekijken is.

Ik wil iedereen, die deze methode hanteert, sterk afraden dit nog te doen.

Voor het bekijken van de larven raad ik deze methode sterk aan. Op het object-glaasje worden één of meer dekglasjes gelegd, afhankelijk van de dikte van de larve.

Zelf heb ik een objectglaasje met drie dekglasjes op een stapeltje bij de hand liggen.

Als de larve heel klein is, schuif ik een glaasje een beetje opzij, waardoor het stapeltje minder hoog is.

De larve wordt langs het stapeltje gelegd in een druppel alcohol en een beetje in de gewenste positie gelegd. Met de kop naar beneden wijzend, wordt de kop door de microscoop gezien zoals de meeste figuren getekend zijn. Vervolgens gaat er een schoon dekglasje schuin overheen, zoals getekend in de figuur (in de figuur het glaasje met streepjes).

Indien nodig kan van opzij alcohol aangevuld worden met behulp van een pipet. Door nu het bovenste dekglasje opzij te schuiven kan je de larve laten rollen en zodoende de larve naar believen laten liggen. Soms gaat het wat lastig als de larve erg stug is of verkramp in een verkeerde positie blijft liggen, maar meestal gaat het goed.

Het grote voordeel van deze methode is dat de larve na het bekijken niet vervormd is en dus nog geschikt is voor het doen van metingen naderhand. De larve kan in diverse posities gedraaid worden, zonder de larve te beschadigen.

Henk Vallenduuk

Ton van Haaren (AquaSense):

Recent uitgekomen is een determinatiesleutel voor de Duitse zoetwater Amphipoden. Zij is gepubliceerd als een afzonderlijk deel van *Lauterbornia* (nr.42.)

Eggers, T. O. & A. Martens (2001). *Bestimmungsschlüssel der Süßwasser-Amphipoda (Crustacea) Deutschlands*. [A key to the freshwater Amphipoda (Crustacea) of Germany. *Lauterbornia* 42.

Zij geven een tweetalige determinatiesleutel in het Engels en Duits en korte omschrijvingen van hun biologie, taxonomie en hun voorkomen in Duitsland en soms in Nederland. Voor mensen die geïnteresseerd zijn in vlokreeften van het rivierengebied is dit een goed aanvullend werk en geeft een overzicht van de vlokreeften die in ons omliggende gebied voorkomen en misschien zelfs naar Nederland kunnen immigreren. Mensen die meer bezig zijn met de vlokreeften van zoete, kleine binnenwateren is dit werk overbodig als determinatiewerk maar eerder leuk voor erbij. Een opvallend detail is dat ze drie! soorten *Dikerogammarus* herkennen. *Dikerogammarus bispinosus*, die door Martynov (1925) en Carausu et al (1955) nog als ondersoort werd beschouwd van *D. vilosus*, wordt als zelfstandige soort opgevoerd. Dit wordt ook uitvoerig beschreven in *Lauterbornia* 41 door Müller & Schramm (2001). In dit laatste artikel wordt terloops gemeld dat *D. haemobaphes* nog maar zelden in de (Duitse) Rijn wordt aangetroffen en is weggeconcurrereerd door *D. villosus*. Het onderscheid tussen *Echinogammarus ischnus* en *E. trichiatus* (mogelijk in Nederland te verwachten) wordt goed beschreven in Eggers & Martens (2001) maar zelf ben ik om bepaalde redenen nogal sceptisch over de genoemde kenmerken.

Voor de liefhebbers van Oligochaeten is er in 1998 een gids verschenen over de Noord-Amerikaanse oligochaeten.

Kathman, R.D. & R.O. Brinkhurst (1998). *Guide to the Freshwater Oligochaetes of North America*. Aquatic Resources Center, tennessee, USA.

In deze gids worden determinatiesleutels gepresenteerd voor de Noord-Amerikaanse vertegenwoordigers van de families der Naididae, Haplotaxidae, Opistocystidae, Tubificidae en Lumbriculidae. Het geeft een goed overzicht van de kenmerken maar het is verder geen echte aanvulling op wat er in Timm (1999) of Brinkhurst & Jamieson (1971) staat. In Nederland worden veel meer soorten aangetroffen die niet in Kathman & Brinkhurst (1998) staan en ook noord-Amerikaans endemen staan erin. Maar de ervaring leert dat als je niet weet dat een soort bestaat, zij nooit gevonden zal worden.

Voor meer info zie:

<http://www.benthos.org/Classified/index.cfm/task/Display/AdID/159/12/Publications.html>
of

<http://www.inhs.uiuc.edu/~mjwetzl/RDK&ROB1998.Guide.info.html>

Ton van Haaren AquaSense

NB!!! Wie gaat deze tabel uittesten en deelt zijn/haar ervaringen met de rest van de macrofaunanieuwsmaillezers.

Echinogammarus trichiatus nieuw voor Nederland:

Bij determinatie van de monsters genomen in de nevengeulen bij Gameren in opdracht van RIZA is een nieuwe vlokreeft voor Nederland aangetroffen:

Alexander Klink:

Echinogammarus trichiatus – Deze vlokreeft voldoet aan de beschrijving van Carausu et al. (1955 sub *Chaetogammarus tenellus major*). De huidige naamgeving is overgenomen van Eggens en Martens (2001). De individuen onderscheiden zich van *E. ischnus* door een grotere lengte (tot 15 mm) en dikke bossen gekroesde haren op de derde uropode. De soort is met 17 individuen aangetroffen in Gameren op hout in de Grote Geul en op stenen in de Westgeul (12 ind.).

Stukje voor STEL JE VOOR

Ik zal me even voorstellen: ik ben Petra Kamsma en ben afgelopen juli afgestudeerd in de richting Aquatische Ecotechnologie (Hogeschool Zeeland, Vlissingen). Aansluitend ben ik bij Royal Haskoning (in 's-Hertogenbosch) begonnen. De ecohydrologische aspecten waren (jammergenoeg) tijdens deze studie beperkt. Bij de werkzaamheden die ik nu verricht kom ik regelmatig vragen tegen die betrekking hebben op macrofauna; van naamgeving tot kenmerkende soorten voor bv. beken. Ik hoop dan ook d.m.v. deze nieuwsbrief wat meer en actueler op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen omtrent macrofauna. Mijn bijdrage? Die zal in heb begin nog zeer gering zijn maar hopelijk zal ik in de toekomst ook een bijdrage kunnen leveren.

Petra Kamsma
Royal Haskoning
Boschveldweg 21
Postbus 525
5201 AM 's-Hertogenbosch
Tel.: +31 (0)73 6874153
e-mail: p.kamsma@royalhaskoning.com

Vanuit Duitsland het volgende

Ich sende Ihnen die Einladung zum 20.

Bestimmungskurs der Deutschen Gesellschaft für Limnologie in der Europäischen Akademie in Bad Bevensen (liegt zwischen Hannover und Hamburg). Thema: Chironomiden-Larven.

Referenten: Ihr Landsmann Henk Moller Pilot und Claus-Joachim Otto aus Schleswig-Holstein. Vielleicht interessiert das die RIZA-community. Der Kurs wird in deutscher Sprache gehalten, holländische Kollegen können sich auch holländisch verständigen (mit den Norddeutschen) oder in englisch.

2. New records of water organisms in the Netherlands or elsewhere are greatly welcome by LAUTERBORNIA. Authors may contact

--

Erik Mauch, E-Mail: Erik.Mauch.Verlag@t-online.de

Erik Mauch Verlag, Mühlangerstraße 11, 86424 Dinkelscherben

Tel.: +49(08292)2212, Fax: +49(08292)950778

With good wishes for Christmas and the New year bringing the Euro, wich will connect the Eurolanders even more.

Erik Mauch

Deutsche Gesellschaft für Limnologie   D-86424 Dinkelscherben,
tt.12.01

Arbeitskreis Taxonomie für die Praxis   Mühlangerstraße 11
Dr. Erik Mauch   Tel. +49-(0)8292-2212
e-mail

Erik.Mauch.Verlag@t-online.de

Anschrift siehe Umschlag

Die Europäische Akademie in Bad Bevensen und die Deutsche Gesellschaft für
Limnologie veranstalten in Verbindung mit der Universität Lüneburg den

20. DGL-Bestimmungskurs: "Chironomidae-Larven"
vom 03. bis 06. April 2002 in der Europäischen Akademie Bad
Bevensen-Medingen

Referenten: Dr. Claus-Joachim Otto, Fahrenkrug
Dr. Henk Moller Pillot, Tilburg, Niederlande

Programm

Nach der Europäischen Wasserrahmenrichtlinie hat bei der Bewertung der Gewässer das Makrozoobenthos eine zentrale Bedeutung. Da kann es nicht angehen, daß die Chironomiden als Makro-Gruppe mit der höchsten Artenzahl und der größten autökologischen Vielfalt weiterhin unzureichend oder gar nicht erfaßt werden. Zwar können die Larven meist nur als Gattungen oder Artgruppen bestimmt werden, doch ist beispielsweise deren saprobielle Indikation in vielen Fällen ausreichend scharf. Diese Überlegungen sind Veranlassung, erneut einen Bestimmungskurs für Chironomiden-Larven aufzulegen. Als Referenten konnten wieder Claus-Joachim Otto sowie der holländische Spezialist Henk Moller Pillot gewonnen werden. Basis für die Kursarbeit sind die Schlüssel von Wiederholm (Chironomidae of the Holarctic region, 1983), von Saether (Chironomidae in Papp & Darvas, Manual of Palaearctic Diptera, 2000) und von Moller Pillot (De larven der Nederlandse Chironomidae). Einleitend wird die Unterscheidung der Unterfamilien behandelt. Die Bestimmungsgänge werden mit Hilfe von Overhead und Videoprojektion erläutert. Mit Material der Referenten üben die Teilnehmer anschließend selbständig das Bestimmen, eingeschlossen auch Präparationen; an einem Abend kann Material der Teilnehmer bearbeitet werden. In Kurzreferaten werden die Biologie und Ökologie der behandelten Gruppen sowie Fragen der Anwendung bei der Gewässeranalyse behandelt. Die aktuelle Literatur zu Taxonomie und Biologie wird vorgestellt und bewertet. Das genaue Programm wird mit der Zulassung versandt.

Der Kurs beginnt Mittwoch, 03.04.2002, um 14.00 Uhr und endet Samstag,
06.04.2002, um 12.00 Uhr

Die Kosten für den Kurs müssen aus verschiedenen Gründen etwas erhöht werden:

Euro 245,00 für DGL-Mitglieder und VBTA-Mitglieder, Nichtmitglieder Euro 265,00.

Die Kosten setzen sich wie folgt zusammen: Akademiebeitrag bei 3 vollen Tagen Unterkunft in guten Zweibettzimmern und 4 Mahlzeiten/Tag sowie Betreuung Euro 145,00; Einzelzimmer Euro 13,00/Nacht Zuschlag, Kursgebühr Euro 100,00 (Nichtmitglieder Euro 120,00), einschließlich Kursunterlagen. Die Einzelzimmer in der Akademie sind beschränkt; ggf. Unterbringung in einem nahe gelegenen Hotel.

Begleitpersonen, die am Kurs nicht teilnehmen, sind willkommen; Unterkunft:

Euro 145,00, keine weiteren Kosten; auf der Anmeldung ggf. vermerken.

Sofern Sie nicht Ihr eigenes Binokular und ggf. Mikroskop mitbringen, kann Ihnen ein Binokular mit Beleuchtung und Stromversorgung zur Verfügung gestellt werden; für Transport und Versicherung werden Euro 16,00 berechnet. Einige Mikroskope werden zusätzlich bereitgestellt.

Bad Bevensen liegt an der Bahnstrecke Hannover-Hamburg mit Interregio-Halt. Weitere Einzelheiten zur Anfahrt und zur benötigten Ausrüstung erhalten die Teilnehmer mit der Zulassung.

Die Kurse sind von einigen Wasserwirtschaftsverwaltungen als Fortbildung für ihre Bediensteten anerkannt; bitte fragen Sie ggf. in Ihrer Verwaltung nach.

Anmeldung

Verbindlich und nur schriftlich mit Brief (kein Fax, da schlechte Lesbarkeit) mit auf Seite 2 folgenden Formblatt an: Dr. E. Mauch, Anschrift wie im Briefkopf.

- 2-

Bitte nennen Sie bei der Anmeldung Ihre DGL-/VBTA-Mitgliedschaft sowie neben Ihrer Anschrift Ihre Telefon- und ggf. Faxnummer (wo abends und am Wochenende erreichbar), ebenso Ihre e-mail-Adresse. Wer mit dem Auto anreist, wird gebeten, dies mitzuteilen wegen möglicher gemeinsamer Anreise; es wird angeregt, Fahrgemeinschaften zu bilden. Die Teilnehmerliste wird vor Beginn des Kurses zugesandt.

Nach Ihrer Anmeldung erhalten Sie eine Rechnung, die sofort zur Zahlung fällig wird; endgültige Zulassung nach Zahlungseingang.

Bei Rücktritt ist mindestens ein Verwaltungsbeitrag von Euro 15,00 zu bezahlen bzw. wird einbehalten. Bei Rücktritt nach dem 15.03.2002 und wenn keine Ersatzperson vorhanden ist, werden Euro 100,00 einbehalten; der Akademiebeitrag und der Einzelzimmerzuschlag können wegen der vertraglichen Bindung mit der Europäischen Akademie nur dann rückerstattet werden, wenn eine Stornierung des Platzes in der Akademie noch rechtzeitig möglich ist.

Zur Sicherung Ihrer Teilnahme und zur Erleichterung der Organisation des Kurses wird möglichst frühzeitige Anmeldung empfohlen.

Anmeldung

Hiermit melde ich mich unter Anerkennung der Bedingungen der Ausschreibung verbindlich an für den 20. DGL-Kurs "Chironomidae-Larven", 03.-06.04.2002 in Bad Bevensen-Medingen

bitte vollständig und leserlich ausfüllen (nicht Zutreffendes durchstreichen, Zutreffendes einringeln)

Nr. (im Adressfeld):

Name, Vorname, akad. Grad:

Anschrift:

Tel. tagsüber:

Fax:

Tel. abends:

e-mail: DGL-Mitglied: ja-----nein
VBTA-Mitglied: ja-----nein

bitte den Arbeitsplatz zusammen mit:

ich benötige ein Binokular: nein-----ja

Doppelzimmer (ggf. mit wem; ggf. Begleitperson): nein-----ja (mit:
)

Einzelzimmer: nein-----ja Anfahrt mit Zug - mit Auto Ich bin (Angabe
freigestellt):

Student - Univ.-Biologe - Behörden-Biologe - freiberuflich - BTA - andere

Tätigkeit

Heb jij jezelf al voorgesteld???

Werk je mee in een leuk project???

Wat zijn de plannen voor volgend jaar????

Mail het zodat anderen mee kunnen genieten!!!!!!

Einde macrofaunanieuwsmail 17